

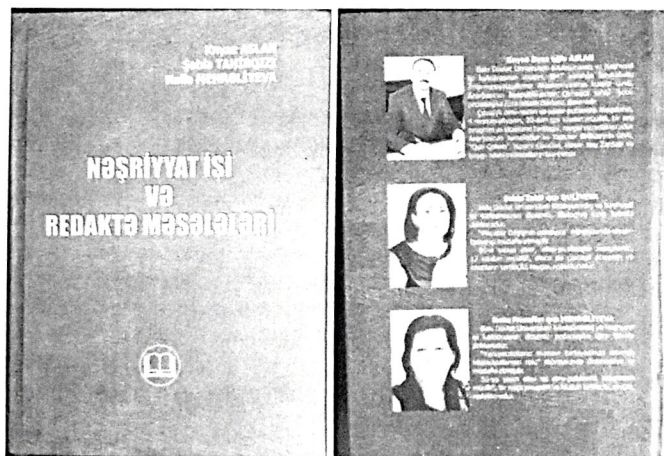
YENİ NƏŞRLƏR

UDC 821.3

Rasim Süleymanov
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Ələmdar Cabbarlı
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Ellada Balayeva
doktorant

**AZƏRBAYCAN KİTABŞÜNASLIQ ELMİNİN
NƏZƏRİ VƏ TƏCRÜBİ ASPEKTLƏRİNİN
İNKİŞAFINA ƏHƏMİYYƏTLİ TÖHFƏ**

**“Nəşriyyat işi və redaktə məsələləri”
kitabı haqqında resenziya**

Xülasə

Məqalədə dosent Knyaz Aslan, dosent Şəhla Tahirqızı, dosent Nailə Mehraliyevanın hazırlayıb nəşr etdirdikləri “Nəşriyyat işi və redaktə məsələləri” adlı tədris-metodik vəsaitin məzmunu və məqsədi haqqında ətraflı söhbət açılmışdır. Həmin vəsaitin kitabşünaslıq, nəşriyyat işi və redaktə sahələrinə həsr olunmuş ayrı-ayrı bölmələri geniş təhlil edilmişdir.

Məqalədə göstərilir ki, vəsaitdə Azərbaycanda əlyazma və çap kitablarının tarixi, inkişaf mərhələləri, formalaşması, müasir problemləri və perspektivləri haqqında ümumi məlumatlar öz əksini tapmışdır. Burada nəşriyyat fəaliyyətinin məzmunu, nəşriyyat proseslərinin mərhələləri, redaktorun əsas hüquq, məqsəd və vəzifələri, həmçinin digər mövzular haqqında da aydın təsəvvür yaradılmışdır.

Bütövlükdə hazırkı tədris-metodik vəsait tələbələr və mütəxəssislər üçün olduqca mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Açar sözlər: kitabçılıq işi, əlyazma kitablar, çap kitabları, mətbəə, redaktorun məqsəd və vəzifələri, çap məhsulları, nəşrlər.

Müasir mərhələdə tədris ədəbiyyatının, o cümlədən dərslik və dərs vəsaitlərinin qarşısında qoyulan tələblər əsasən aşağıdakılardır:

- 1) Dövlət Standartlarına və tədris proqramlarına uyğun olaraq yeni və aktual ədəbiyyatdan yaradıcı surətdə bəhrələnərək tədris vəsaitinin müasir tələblər baxımından ümumiləşdirilməsi;
- 2) Beynəlxalq standartlara əsaslanaraq aparıcı xarici ölkə ali məktəblərinin bu sahədəki nailiyyətlərindən yaradıcı şəkildə bəhrələnilməsi;
- 3) Tədris vəsaitlərinin hazırlanmasında fənlərarası inteqrasiyanın mühüm əhəmiyyətinin nəzərə alınması və onun üstünlüyündən faydalanılması;
- 4) Tələbələrin dünyagörüşlərinin və tefəkkür tərzlərinin formalaşmasında, bilik, bacarıq və mənimsemələrinin artırılmasında tədris-metodik ədəbiyyatın aktuallığına xüsusi dəyər verilməsi.

Bu mənada 2018-ci ildə Bakı şəhərindəki “Müəllim” nəşriyyatında nəfis şəkildə çapdan çıxmış “Nəşriyyat işi və redaktə məsələləri” adlı tədris-metodik vəsait mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Vəsaiti dosent Knyaz Aslan, dosent Şəhla Tahirqızı, dosent Nailə Mehraliyevanın birlikdə yazıb hazırlamışlar.

Bakı Dövlət Universitetinin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş vəsait Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının 15 fevral 2018-ci il tarixli iclasının qərarı ilə nəşr olunmuşdur.

Kitabçılıq işi, redaktor sənəti və tərcümə məsələlərini əhatə edən 384 səhifəlik bu kitab kafedra müdiri, dosent Knyaz Aslanın elmi redaktorluğu ilə hazırlanmışdır.

Vəsaitin rəyçiləri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Rasim Süleymanov və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Ələmdar Cabbarlıdır.

Cəmi 384 səhifədən ibarət olan kitabın annotasiyasında deyilir:

"Tədris-metodik vəsaitdə Azərbaycanda əlyazma və çap kitablarının tarixi, inkişaf mərhələləri, formalaşması, müasir problemləri və perspektivləri haqqında ümumi məlumatlar öz əksini tapmışdır. Burada nəşriyyat işi sistemi, struktur və nəşriyyat prosesinin məzmunu, redaktorun əsas hüquq, məqsəd və vəzifələri haqqında məlumat verilmişdir.

Tədris-metodik vəsait kitabşünaslıq, nəşriyyat işi və redaktə ixtisasları üzrə bakalavriatura və magistratura səviyyələrində təhsil alan ali məktəb tələbələri üçün nəzərdə tutulmuşdur. Kitabdan müəllimlər, nəşriyyat işçiləri, eləcə də bu sahə ilə maraqlanan oxucular istifadə edə bilər".

Kafedra müdiri, dosent Knyaz Aslan "Ön söz"də yazır: "Kitabşünaslıq kitab və kitabçılıq işi haqqında kompleks elmdir. Kitabşünaslıq elminin məqsədi kitabın meydana gəlməsini və inkişaf mərhələlərini, kitabın istehsal metodlarını, təbliği və yayılmasını, oxucularla qarşılıqlı əlaqəsini ümumiləşdirməkdən və öyrənməkdən ibarətdir.

Kitab, qəzet, jurnal, bülleten çap-nəşrlərinin əsas növləridir. Kitab qeyri-dövri nəşr, qəzet, jurnal, bülleten isə dövri nəşrdir. Çap məhsulunun hər növünün özünəməxsus tarixi, inkişaf prinsipləri, cəmiyyətdə yeri və istehsalat texnikası xüsusiyyətləri vardır. Nəşriyyat fəaliyyətinin ən qədim, vacib və spesifik məhsulu, sözsüz ki, kitabdır".

Daha sonra "Ön söz"ün müəllifi kitabçılıq işinin, kitab nəşrinin, nəşriyyat fəaliyyətinin mahiyyətini açmaq məqsədilə haqlı olaraq bu cür suallar ümumiləşdirir:

"Bütün bu hadisələr elm, ədəbiyyat, sənət (incəsənət) müstəvisində yaradıcılıq formaları kimi kitabda necə təcəssüm olunur?

Kitabın istehsalının fiziki-texniki və kimyəvi-texnoloji üsulları necə yaranır və necə dəyişir?

Kitabın hazırlanması və meydana gəlməsi kimi spesifik işlər, tutaq ki, illüstrasiyalar, cildləmə, biblioqrafik təsvir, reklam, nəhayət, kitabın istehlakı, toplanılması, saxlanması və s. necə həyata keçirilir?"

Şərh edilən problemlərə uyğun olaraq oxuculara təqdim edilən tədris-metodik vəsaitin məqsədi kitabşünaslıq, nəşriyyat işi və redaktə ixtisasları üzrə bakalavriatura və magistratura səviyyələrində təhsil alan tələbələrə kitabçılıq işinin əsasları, nəşriyyat-poliqrafiya sistemi, kitabşünaslığın müxtəlif istiqamətləri haqqında ümumi təsəvvür yaratmaqdan ibarətdir.

Tədris-metodik vəsait üç bölmədə işlənmişdir.

"Kitabçılıq işi" adlanan birinci bölmə ulu öndər Heydər Əliyevin bu məşhur kəlamları ilə başlayır:

"Kitab nəşri hər bir ölkənin, xalqın mədəniyyətində, ümumiyyətlə, mənəvi-ictimai həyatında çox görkəmli yer tutur. Hər birimiz ilk növbədə, kitab vasitəsilə təhsil, elm almışıq. Həyatda yaşamağa fəaliyyət göstərməyə hazırlamışıq, ona

görə də hər birimiz kitablara borcluyuq. Həm kitabları yazıb-yaratmaq, həm də onları nəşr etmək əsas vəzifələrimizdən biridir".

Birinci bölmə "Kitab haqqında söz", "Əlyazma kitablar: keçmişdən bugünə", "Azərbaycanda nəşriyyat işinin tarixindən", "Müstəqillik illərində Azərbaycanda nəşriyyat işinin əsas istiqamətləri", "Kitab nəşri və yayımının aktual problemləri", "Məcburi nüsxə problemi və kitabxanalarla nəşriyyatların qarşılıqlı əlaqələri", "Kitabın aparatı: mahiyyəti və strukturu", "Jurnal nəşrinin aparatı" yarımbaşlıqlarına bölünmüşdür. Bu yarımbaşlıqlarda dünyada və Azərbaycanda yazının, əlifbanın, yazı materiallarının, əlyazma və çap kitablarının meydana gəlməsi, çap işinin qısa tarixi inkişaf mərhələləri, kitab nəşri və yayımının əsas istiqamətləri, müasir mərhələdə nəşriyyat işinin aktual problemləri, məcburi nüsxə və kitabxanalarla nəşriyyatların qarşılıqlı əlaqələri və s. haqqında ümumi məlumat verilmişdir. Burada eyni zamanda nəşr aparatının mahiyyəti və strukturu, kitabın və jurnalın aparatı mövzusu ətraflı izah edilmişdir.

Tədris-metodik vəsaitin ikinci bölməsi "Redaktor sənəti" adlanır. Burada "Redaktənin aktual problemləri", "Redaktor ixtisaslaşmasının tipləri", "Nəşrlərin növləri, tipləri və təsnifləşdirilməsi", "Ədəbi-bədii nəşrlərin tipoloji xüsusiyyətləri", "Fakt materialı üzərində redaktə işi", "Elmi ədəbiyyatın redaktə xüsusiyyətləri", "Monoqrafiyalar elmi ədəbiyyatın növü kimi", "Reklam nəşrlərinin xüsusiyyətləri, təsnifləşdirilməsi və redaktəsi" mövzuları əhatə olunmuşdur.

"Ön söz"də də deyildiyi kimi, redaktorluq əhəmiyyətli bilik və davamlı təkmilləşmə tələb edən mürəkkəb və məsuliyyətli yaradıcı fəaliyyət sahəsidir. Buna görə də vəsaitin bu bölməsində redaktənin aktual problemləri, redaktor ixtisaslaşmasının tipləri, redaktənin ədəbi, elmi, xüsusi, texniki, bədii növləri, redaktorun məqsəd və vəzifələri, redaktora lazım olan bilik və bacarıqlar, redaktor fəaliyyətinin əsas prinsipləri haqqında zəruri məlumatlar öz əksini tapmışdır.

Tədris-metodik vəsaitdə ədəbiyyatın növləri, ədəbi əsərlərin tipləri və təsnifləşdirilməsi, ədəbi-bədii nəşrlərin tipoloji xüsusiyyətləri məsələlərinin şərhinə də xüsusi diqqət yetirilmişdir.

Kitabda elmi ədəbiyyatın, o cümlədən monoqrafiyaların redaktəsi, eləcə də bu gün xüsusi aktualıq daşıyan reklam nəşrlərinin redaktor hazırlığı və s. kimi mövzular barədə də ətraflı bəhs edilmişdir.

Vəsaitin "Tərcümə məsələləri" adlı üçüncü bölməsi bədii tərcümə məsələlərinə həsr olunmuşdur. Burada Azərbaycanda tərcümə sənətinin inkişaf tarixinə nəzər salınmış, orta əsrlərdən XXI əsrin əvvəllərinədək dünya, xüsusilə rus bədii tərcümə kitabının ana dilimizə tərcüməsi və nəşrinin əsas mərhələləri araşdırılmışdır. Bu bölmə "Azərbaycanda tərcümə sənətinin inkişafı tarixindən", "Azərbaycanda rus bədii tərcümə kitabının nəşri", "Müstəqillik illərində Azərbaycanda tərcümə işi" adlı yarımbaşlıqları özündə birləşdirir.

Tədris-metodik vəsait indiye qədər nəşr olunmuş elmi-nəzəri ədəbiyyat əsasında yazılmışdır. Burada öz əksini tapmış, bir sıra hallarda Azərbaycan

oxucusuna ilk dəfə təqdim edilmiş zəngin məlumatlar milli kitab mədəniyyətinin meydana gəlməsi və inkişaf mərhələləri haqqında obyektiv və dürüst mənzərə yaratmaqla yanaşı, həm də həmin sahədə mövcud olan informasiya boşluğunu xeyli dərəcədə doldurmağa, çatışmayan cəhətləri tamamlamağa xidmət edir.

Bir çox mühüm məsələlərin informasiya dövrünün tələblərinə uyğun şəkildə izah olunması, xüsusilə kitab tarixinin ümumi tarixi şərait kontekstində və cəmiyyətin sosial-iqtisadi həyatının müxtəlif təzahürləri ilə qarşılıqlı əlaqədə şərh olunması tədris-metodik vəsaitin səciyyəvi cəhətlərindəndir.

Qeyd edək ki, tədris-metodik vəsaitin müəllifləri kitabşünaslıq və nəşriyyat işi sahəsində kifayət qədər təcrübəyə malik olan alimlərimizdənndir.

Knyaz Aslan BDU-nun Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının müdiri, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının həqiqi üzvü, Azərbaycan Respublikasının Qabaqcıl təhsil işçisi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosentdir. "Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu" mövzusunda dissertasiya işi müdafiə etmişdir. Çoxsaylı elmi-nəzəri və ədəbi-publisistik məqalənin, 4 monoqrafiyanın, 20-dən çox kitabın müəllifi, çoxsaylı proqram və kitabların tərtibçisi, rəyçisi və redaktorudur. Azərbaycan Jurnalistlər və Yazıçılar Birliklərinin üzvü, "Qızıl Qələm", Nizami Gəncəvi, Həsən bəy Zərdabi, Sergey Yesenin və başqa mükafatlar laureatıdır.

Şəhla Tahirqızı BDU-nun Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının dosenti, filologiya üzrə fəlsəfə doktorudur. "Məzahir Daşqının poeziyası" mövzusunda dissertasiya işi müdafiə etmişdir. 90-a yaxın elmi və elmi-publisistik məqalənin müəllifi, 12 kitabın tərtibçi-müəllifi, eləcə də çoxsaylı proqram və kitabların tərtibçisi, rəyçisi, redaktorudur.

Nailə Mehraliyeva BDU-nun Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının dosenti, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktorudur. "Yeniyyət mələrin mənəvi tərbiyəsində məktəb kitabxanalarının rolu" mövzusunda dissertasiya işi müdafiə etmişdir. O, 50-yə yaxın elmi və elmi-publisistik məqalənin müəllifi, bir neçə proqram və kitabın tərtibçisi, rəyçisi, redaktorudur.

Yeri gəlmişkən, elə burada tədris-metodik vəsaitin ayrı-ayrı bölmə və yarım bölmələrinin müəllifləri haqqında məlumat vermək yerinə düşər. "Ön söz"dən aydın olur ki, dosent Knyaz Aslan "Ön söz"lə yanaşı I bölmənin "Əlyazma kitabları: keçmişdən bugünə", "Azərbaycanda nəşriyyat işinin tarixindən", "Müstəqillik illərində Azərbaycanda nəşriyyat işinin əsas istiqamətləri", "Kitab nəşri və yayımının aktual problemləri", "Məcburi nüsxə problemi və kitabxanalarla nəşriyyatların qarşılıqlı əlaqələri" adlı yarım bölmələrini; II bölmənin "Redaktənin aktual problemləri: məqsəd və vəzifələri, texnoloji tələbləri, müasir xüsusiyyətləri", "Redaktor ixtisaslaşmasının tipləri", "Ədəbiyyatın növləri, ədəbi əsərlərin tipləri və təsnifləşdirilməsi", "Ədəbi-bədii nəşrlərin tipoloji xüsusiyyətləri", "Reklam nəşrlərinin xüsusiyyətləri, təsnifləşdirilməsi və redaktəsi" adlı yarım bölmələrini qələmə almışdır.

Dosent Şəhla Tahirqızı II bölmənin "Kitabın aparatı: mahiyyəti və strukturu", "Jurnal nəşrinin aparatı" adlı yarım bölmələrinin; II bölmənin "Elmi ədəbiyyatın redaktə xüsusiyyətləri", "Monoqrafiyalar elmi ədəbiyyatın növü kimi" adlı yarım bölmələrinin müəllifidir.

Dosent Nailə Mehraliyeva isə III bölmənin "Azərbaycanda rus bədii tərcümə kitabının nəşri" adlı yarım bölməsini hazırlamışdır.

Bundan başqa, dosent Knyaz Aslan və dosent Şəhla Tahirqızı II bölmənin "Fakt materialı üzərində ədəbi redaktə işi" adlı yarım bölməsini; dosent Knyaz Aslan və dosent Nailə Mehraliyeva isə III bölmənin "Azərbaycanda tərcümə sənətinin inkişafı tarixindən", "Müstəqillik illərində Azərbaycanda tərcümə işi" adlı yarım bölmələrini birlikdə yazmışlar.

"Ön söz"də deyildiyi kimi, "Kitabşünaslıq kitab və kitabçılıq işi haqqında kompleks elmdir. Kitabşünaslıq elminin məqsədi kitabın meydana gəlməsini və inkişaf mərhələlərini, kitabın istehsal metodlarını, təbliği və yayılmasını, oxucularla qarşılıqlı əlaqəsini ümumiləşdirməkdən və öyrənməkdən ibarətdir.

Tədris-metodik vəsait kitabşünaslıq, nəşriyyat işi və redaktə ixtisasları üzrə bakalavriatura və magistratura səviyyələrində təhsil alan ali məktəb tələbələri üçün nəzərdə tutulmuşdur. Xüsusilə "Ümumi kitabşünaslıq", "Kitab tarixi", "Azərbaycan kitabşünaslığı" və digər ixtisas fənlərinin tədrisində bu vəsaitin əhəmiyyəti böyükdür. Tədris vəsaiti eləcə də jurnalistika, şərqşünaslıq və filologiya fakültələrində də əsaslı vəsait kimi faydalı ola bilər. Kitabdan müəllimlər, nəşriyyat işçiləri, eləcə də bu sahə ilə maraqlanan oxucular istifadə edə bilər.

Yeri gəlmişkən, vurğulamaq istəyirik ki, tədris-metodik vəsaitin müəllifləri və elmi redaktoru ciddi araşdırmalar aparmış, müasir kontekstdə mühüm dəyərlərə əsaslanan irihəcmli, çox ciddi ehtiyac duyulan vəsait hazırlamışlar. Elmi redaktor Knyaz Aslana və müəlliflərə bu uğurlu tədris vəsaitinin hazırlanmasındakı xidmətlərinə görə minnətdarlığımızı bildirir, gələcək fəaliyyətlərində onlara uğurlar arzu edirik!

ƏDƏBİYYAT

Knyaz Aslan, Şəhla Tahirqızı, Nailə Mehraliyeva. Nəşriyyat işi və redaktə məsələləri: Tədris-metodik vəsait. – Bakı: "Müəllim" nəşriyyatı, 2018. – 384 s.

Rasim Süleymanov
Alemdar Jabbarly
Ellada Balayeva

Significant contribution to the development
theoretical and practical aspects Azerbaijani book science

Book Review
"Publishing and Editing issues"

Abstract

The article discusses in detail the content and purpose of the textbook "Issues of publishing and editing." Separate sections on the field of book science, publishing and editing were widely analyzed. The article provides information about the history, stages of development, formation, current problems and prospects of manuscripts and printed books in Azerbaijan. There is a clear idea about the content of publishing activities, the stages of publishing processes, basic rights, goals and objectives of the editor, as well as other topics. In general, this textbook is very important for students and specialists in the book business at the present stage.

Key words: books, manuscripts, printed books, typography, goals and objectives of the editor, printed materials, publications.

Расим Сулейманов
Алемдар Джаббарлы
Эллада Балаева

Значительный вклад в развитие теоретических и практических аспектов
азербайджанского книговедения

Рецензия о книге
«Вопросы издательского дела и редактирования»

Резюме

В статье подробно обсуждается содержание и цель учебно-методического пособия «Вопросы издательского дела и редактирования». Отдельные разделы, посвященные области книговедения, издательского дела и редактирования были широко проанализированы. В статье приводятся сведения об истории, этапах развития, становлении, современных проблемах и перспективах рукописных и печатных книг в Азербайджане. Здесь есть четкое представление о содержании издательской деятельности, этапах издательских процессов, основных правах, целях и задачах редактора, а также о других темах. В целом данное учебно-методическое пособие очень важно для студентов и специалистов по книжному делу на современном этапе.

Ключевые слова: книжное дело, рукописные книги, печатные книги, типография, цели и задачи редактора, печатная продукция, издания.